

Panurge így folytatta:

Annak, aki Saus-signacban kiherélte a barna barátokat, Melegfűl testvért miskárolván ez volt az első szava: „A többit!“. És is ezt mondom: „A többit!“ Rajta, Rondibilis mester, elő a farbával! Házasodjam, vagy sem?

François Rabelais 11

HARMADKÖNYV

(részlet)

Az öszvérem kocogására! (felelé Rondibilis) nem tudom, mint válaszolhatnék erre a kérdésre. Azt mondja, érzi magában az érzékiség fullánkjának döfködését? Orvoskarunkon járja egy elmélet, amelyet egyébként az ókori platonikusok okoskodásából kölcsönöztek, és eszerint a hús sóvárgása öt módon fékezhető meg: borral...

– Ezt elhiszem (mondá János testvér). Ha jól berúgtam, nem akarok mást, csak aludni.

– Úgy értem (mondá Rondibilis), hogy a bor mértéktelen fogyasztása által. Ugyanis a bor mértéktelen fogyasztása révén az emberi szervezetben bekövetkezik a vér kihűlése, az idegek ellazulása, a nemző mag szétszóródása, az érzékek eltompulása, a mozgások rendezetlensége, megannyi olyan körülmény, amely összeegyeztethetetlen a nemzés aktusával. És valóban, azt látjuk, hogy Bacchust, az iszákosok istenét szakáll nélkül és női öltözékben festik le, teljességgel elnöiesedett lényként, eunuchként és heréltként. Másképpen áll a helyzet a mértékkel fogyasztott borral. Arra vonatkozik az ókori közmondás, amely szerint Venus szendereg, ha Ceres és Bacchus nincsenek ott. És a régiek úgy vélték, Szicíliai Diodórosz szerint, és Pauszanasz tanúsága szerint különösen a lapszakosziak, hogy Priaposz mester Bacchus és Venus gyermeke volt.

Másodszor, bizonyos szerekekkel és növényekkel, amelyek lehűtik, megrottják és nemzéképtelenné teszik az embert. A tapasztalat szerint a *nympha heraclia*, a keserűalma, a fűz, a kendermag, a vadszőlő, a tamariska, a barátcserje, a mandragóra, a bürök, az orchidea legapróbb ikergumói, a vízilóbor és más anyagok részint elemi befolyásuknál, részint sajátosságok tulajdonságaiknál fogva megdermesztik és elpusztítják a szaporító csírákat az emberi testben, vagy szétosztatják azokat a szellemeket, amelyeknek a természet által elrendelt helyre kellene juttatniuk, vagy elzárják azokat az utakat és vezetékeket, amelyeken ki kellene lövellnie. Ezzel szemben vannak

olyanok, amelyek felmelegítik, izgatják és a venerikus aktusra képessé teszik az embert.

– Istennek hála, ezekre nincs szükségem (mondá Panurge); hát kegyelmednek? Ne vegye már ennyire zokon. Amit mondok, nem rossz

12 akarattal mondom.

– Harmadszor (mondá Rondibilis), megfeszített munkával. Ez valójában a test oly mértékű ellankadását idézi elő, hogy vérnek, amely szétárad benne, hogy minden tagját táplálhassa, se ideje, se érkezése, se lehetősége nincs a mag termelődését és a harmadik emésztés fölöslegét előidézni. A természet ezeket személyesen a maga számára tartja fenn, sokkal szükségesebbnek tartván az egyén megmaradása, mintsem a faj és az emberi nem szaporodása érdekében. Ezért van, hogy szűznek mondják Dianát, akit szüntelenül a vadászat köt le. Ezért van, hogy hajdan tisztának tartották a *castrumokat*, mivelhogy az atléták és a katonák ott szakadatlanul lekötötték magukat. Hippokratész *A levegőről, a vízről és a helyekről* írott könyvében azt mondja Szkítia egyes népeiről, hogy az ő idejében az eunuchoknál is alkalmatlanabbak voltak a szerelmi hancúrozásra, mivelhogy szüntelenül lovon ültek és tevékenykedtek, míg ezzel szemben a filozófusok szerint a Tétlenség a Bujaság szülőanyja. Amikor megkérdezték Ovidiustól, mi okból követett el házasságtörést Aigisztoz, nem válaszolt egyebet, mint hogy nem volt semmi dolga, és ha a Tétlenséget kiűznék a világból, Cupido mestersége azon nyomban megszűnne, mivelhogy írja, tegeze és nyilai haszontalan teherré válnának: nem sebeznének meg többé senkit. Való igaz, nincs az az íjász, aki képes volna eltalálni az égen szálló darvakat és a csalitban vágató szarvasokat (ami a pártusoknak sikerült), vagyis a sürgő, elfoglalt embereket. Az kell hozzá, hogy elnyugodjanak, leüljenek, lefeküdjenek, megpihenjenek. Valóban, amikor megkérdezték Theophrasztost, miféle állat vagy dolog lett légyen szerinte a szerelem, azt felelte, hogy a tétlen szellemek szenvedélye. Diogenész, hasonlóképpen, azt mondta, hogy a bujaság az egyébként el nem foglalt emberek foglalatossága. Ez az oka, hogy a sziküóni Kanakhosz, a szobrász, meg akarván mutatni, hogy a Kicsapongás nevelői a Tétlenség, a Lustaság és a Gondtalanság, egy ülő Vénuszt formázott meg, nem pedig állót, mint valamennyi elődje tette.

Negyedszer, buzgó tanulással. Az valóban a szellemek hihetetlen feloldódását idézi elő, olyannyira, hogy nem marad mivel a megfelelő szervek felé hajtani a nemző váladékot és megduzzasztani a barlangos ideget, amelynek tiszte volna kilövellni azt az emberi természet terjesztése érdekében. Ennek bizonyosságául figyelje meg az olyan embert, aki elmélyed valamely tanulmányban: azt fogja látni, hogy agyának minden artériája számszerű húrjaként feszül, hogy közvetlenül ellássa a józan ész, a képzelőerő, a megértőképesség, az okoskodás és az ítélőerő, az emlékezés és a visszaidézés

kamráit kitölteni képes szellemekkel, amelyek aztán ügyesen ide-oda futkosnak az anatómia által kimutatott vezetékeken annak a csodálatraméltó hálózatnak a vége felé, ahol a szív bal kamrájából kiinduló artériák végződnek és ahol a vitális szellemek hosszú kitérők után céljukhoz érnek és animális szellemek lesznek belőlük. Ily módon egy tanulmányaiba mélyedő egyénnél azt fogjuk látni, hogy minden természetes képessége felfüggesztődik, valamennyi külső érzéke megszűnik működni, röviden, azt hihetnénk, hogy élete nem benne magában van, hanem ekstázis révén kiszakadt önmagából, és bizton állíthatjuk, hogy Szókratész nem csavarta ki a szavak jelentését, amikor azt mondta, hogy filozofálni nem egyéb, mint megtanulni meghalni. Talán ez az oka annak, hogy Démokritosz kivájta a saját szemét, úgy ítélvén meg, hogy kisebb baj szeme világának elvesztése, mint elmékedésének meggyengülése, amelyről úgy gondolta, hogy szemeinek meggyengülése véget vet neki. Ezért van az, hogy szűznek mondják Pallaszt, a bölcsesség istennőjét, a szorgalmas emberek védelmezőjét; ezért szüzek a Múzsák, ezért őrzik örök tisztaságukat a Gráciák. És úgy emlékszem, olvastam valahol,¹ hogy Cupido, mikor az anyja, Venus megkérdezte tőle, miért nem támadta meg a Múzsákat, azt válaszolta, hogy olyan szépnek, választékos öltözetűnek és viselkedésűnek, olyan tisztának látta őket, és olyan szakadatlanul elfoglalta egyiküket a csillagok fürkészése, a másikat a számok számolgatása, a harmadikat a mértani testek méricskélése, megint másikat a szónoki lelemények, megint másikat a költői alkotás, megint másikat a zeneszerzés, hogy szégyenében, és attól félve, hogy árthatna nekik, a közelükbe érvén meglazította írja húrját, becsukta tegezét és kioltotta lángját. Aztán levette szeméről a kötést, hogy jobban lássa őket és jobban hallja kellemes éneküket és költői ódáikat. A világ legnagyobb gyönyörűsége volt ez az ő számára, olyannyira, hogy gyakran szinte megrészegítették bájaik és csábjaik, és harmonikus zenéjük elaltatta őt. Esze ágában sem volt, hogy rájuk támadjon, vagy elvonja őket tevékenységüktől.

Jut eszembe, most értem meg, mire gondol Hippokratész, amikor imént említett könyvében a szkítákról szólván, továbbá *A nemzésről* címűben azt mondja, hogy minden emberi lény képtelen lesz a nemzésre, ha elvágják a parotis artériáját (amely a fül mellett található), mégpedig azért, amit fentebb elmagyaráztam a szellemek feloldódásáról és a spirituális vérről szólván, amelynek tartályai az artériák; értem azt az állítását is, hogy a sarj nagy része az agyból és a gerincvelőből ered.

Ötödször, a venerikus aktus által.

– Megvártam, amíg idáig ér kegyelmed (mondá Panurge), és ezt választom magamnak. Az előzőeket vegye igénybe, aki akarja.

– Ez az (mondá János testvér), amit fráter Scyllino, a Marseille-i Szent Viktor kolostor perjele a hús sanyargatásának nevez. És az a véleményem (akárcsak Szent Radegonde remetéjéé Chinon fölött²), hogy Théba remetéi se a testüket nem sanyargathatták, se ezt a buja érzékiséget meg nem zabolázhatták, se a hús lázadását el nem fojthatták volna annál hatékonyabban, mint hogy napjában huszonötször vagy harmincszor ezt cselekedték.

– Úgy látom (mondá Rondibilis), hogy Panurge igen arányos alkatú, kiegyensúlyozott kedélyű, szellemekkel jól ellátott férfiú, alkalmas életkorban ahhoz, hogy joggal kívánjon megházasodni: hasonló alkatú asszonnyal olyan gyermekeket fog nemzeni, akik méltók lesznek valamely tengerentúli ország királyságára. Legjobb lenne minél előbb, ha még látni kívánják gyermekeik boldogulását.

– Mester uram (mondá Panurge), hamarosan így lesz, ahhoz nem fér kétség. Tudós értekezését hallgatva az a bolha a fülemben jobban csiklandozott, mint valaha. Itt tartom kegyelmedet az ünnepségre. Hogy jót fogunk lakmározni, azzal keveset mondtam, ezt megígérhetem. Ha tetszik, hozhatja a feleségét, a szomszédokkal együtt, mondanom sem kell. És játsszunk tiszta lapokkal!

Hogyan jelenti ki Rondibilis, hogy a felszarvazás a házasság egyik természetes hozománya

32. fejezet

Maradt még (mondá Panurge folytatólag) egy tisztázandó részletkérdés. Hajdan ezt lehetett olvasni Róma zászlaján: S. P. Q. R., *si peu que rien*, azaz *majdnem semmi*. Nem fognak felszarvazni?

– Irgalom atyja, mit kérdez tőlem kegyelmed? Hogy fölszarvazzák-e? Barátom, én házas vagyok; kegyelmed is az lesz nemsokára. Vesse tehát az agyába vastűvel, hogy egyetlen házas ember sem mentes a felszarvazás kockázatától. A felszarvazás a házasság egyik természetes hozománya. Az árnyék nem követi természetesebben a testet, mint ahogyan a felszarvazás a házas embert. És ha valakiről, akiről azt hallja, hogy „Megházasodott”, kegyelmed kijelenti, hogy „Tehát felszarvazzák, vagy felszarvazták vagy fel fogják szarvazni”, senki sem fogja azt mondani, hogy kegyelmed hozzáértés nélkül építkezik a természetes következmények területén.

– Az ördögök lépére (kiáltott fel Panurge), miket beszél itt kegyelmed?

– Barátom (felelé Rondibilis), amikor Hippokratész egy napon Kószból Abdérába indult a filozófus Démokritoszt meglátogatni, levelet írt régi barátjának, Denüsznek, arra kérvén őt, hogy távollétében a feleségét kísérelje el a szüleihez, akik tiszteletreméltó és igen tekintélyes emberek voltak, nem akarta ugyanis, hogy az asszony egyedül maradjon a házban, és ugyanakkor

arra is megkérte, hogy gondosan ügyeljen rá, lesse ki, hová megy az anyjával és kik látogatják a szülei házában. „Nem mintha lebecsülném erényességét és szemérmességét, amelynek bizonyosságát vettem és amelyről megbizonyosodtam a múltban, írta, de hát asszony, ezzel mindent elmondtam.”

Barátom, a holdat vehetjük az asszonyi természet hű ábrázolatának. Többek között ebben is: rejtőzködnek, visszafogják magukat, színlelnek, míg a férjük szeme előtt vannak. Távollétében azonban megkönynyebbülnek, vígan vannak, kocsikáznak, szaladgálnak, félreleteszik a képmutatást, leleplezik magukat; amiképpen a hold sem olyankor látható az égen és a földön, amikor együttállásban van a nappal, hanem éppenséggel éjszaka mutatkozik ragyogása teljében és egész valójában, amikor szemközt áll a nappal, vagyis a legmesszebb van tőle. Így van ezzel minden asszony is.

Amikor azt mondom, asszony, olyannyira esendő, váltoékony és változó, állhatatlan és tökéletlen nemről beszélek, hogy úgy tűnik, a Természet az asszony létrehozásakor (kellő hódolattal és köteles tisztelettel mondván) elvesztette a józan eszét, amellyel minden mást létrehozott és megalkotott. És jóllehet ezerszer és ezerszer töprengtem ezen, nem tudok másra következtetni, mint hogy az asszony kifaragása közben több gondot fordított az ember társas szükségletének kielégítésére és az emberi faj fennmaradására, mintsem arra, hogy minden egyes asszony női mivoltát tökéletesebbé tegye. Annyi bizonyos, hogy Platón nem tudta, hová sorolja őket, az eszes állatok vagy a fenevadak közé. Mert a Természet egy titkos és zárt helyen a testükbe tett egy állatot, egy szervet, amilyen az embereknek nincs, és amely által némelykor bizonyos sós, nitrózus, boraxos, savas, maró, gyötrő, keservesen csiklandozó nedvek keletkeznek, és ezeknek a csípése és fájdalmas buzgása (mivelhogy ez a szerv csupa ideg és eleven érzékenység) megrázza egész testüket, elragadja minden érzéküket, magához vonja minden szenvedélyüket, megzavarja minden gondolatukat; ezért van az, hogy ha a Természet meg nem hintette volna a homlokukat némi szeméremmel, őrzöngve vadásznának a férfiakra, még rémítőbben, mint hajdan a Proetidák, a Mimallonidák tették, vagy a Thüádok a bacchanáliák napjaiban, mert ez a szörnyűséges állat az anatómia tanúsága szerint a test minden főbb részével összeköttetésben áll.

Állatnak nevezem, úgy az Akadémia, mind a peripatetikusok tanítása szerint. Mert ha a saját mozgás megléte biztos jele annak, hogy valamely dolognak lelke van, ahogy Arisztotelész írja, és ha mindent, ami magától mozog, állatnak nevezünk, akkor Platón jó okkal nevezi állatnak, mert olyan saját mozgásokat ismer fel nála mint a fuldoklás,³ a kiválasztás, az összehúzódás, az izgalom, és ezek ráadásul annyira hevesek, hogy igen gyakran

megfosztják az asszonyt minden érzékétől és minden más mozgástól, mintha eszméletvesztésről, szinkópéről, apoplexiáról és a halál összes tünetéről lenne szó. Mi több, világosan látjuk, hogy ez az állat képes különbséget tenni a szagok között, az asszonyok is észreveszik, hogy kerüli a bűzöst és keresi a jó szagút.

16 Tudom, Galénosz megpróbálja bizonyítani, hogy ezek nem saját és autonóm mozgások, hanem véletlenszerűek, és iskolájának más tagjai azon fáradoznak, hogy kimutassák, nem a szagingerek megkülönböztetésének képességével rendelkezik, hanem csak különféle reakciókkal, amelyeket a szagos anyagok sokfélesége idéz elő. De ha kegyelmed gondosan megvizsgálja és Kratülosz mérlegén meglatolja beszédüket és érveiket, észre fogja venni, hogy e tárgyban is, mint sok másban, csak azért beszéltek, hogy mondjanak valamit, és inkább elődeik utánzásának szenvedélye hajtotta őket, mintsem az igazság keresése.

Nem folytatom tovább ezt a vitát. Csak annyit mondok, hogy nem lehet eléggé magasztalni a becsületes asszonyokat, akik szemérmesen és feddhetetlenül éltek, és ezt a zabolátlan állatot rávették, hogy engedelmessédjék az érznek. És már be is fejezem, csak még hozzátenném, hogy mihelyt ezt az állat jóllakott (ha egyáltalán jól lehet lakatni) azzal a táplálékkal, amelyet a Természet az embernél tartogat számára, akkor minden sajátos mozgása megszűnik, minden étvágya kielégül, minden zabolátlansága lecsillapodik. Ne csodálkozzék tehát, hogy szüntelenül a felszarvazás veszélye fenyeget minket, akiknek nem mindig van mivel kifizetnünk és kielégítenünk őket tetszésük szerint.

– A kiskutya farkára! (mondá Panurge). Nem lát erre semmi gyógyírt a mesterségében?

– De bizony, barátom (felelé Rondibilis), egy nagyon jót, amit magam is használok, és amelyről egy több mint ezernyolcszáz esztendeje híres szerző könyvében esik szó. Hallgassa meg.

– Bizisten bátor ember kegyelmed (mondá Panurge), és szeretem tiszta szent szívemből! Egyen egy keveset abból a birsalmasajtából: ez a gyümölcs bizonyos szerencsés adstringens⁴ tulajdonságánál fogva kellőképpen elzárja a gyomor orificiumát,⁵ és elősegíti az első digestiót.⁶ De mi ez! latinul misézek egy papnak! Várjon csak, hadd töltsök kegyelmednek ebbe a Nesztorhoz méltó kupába! Inna még egy pohárral a cukrozott borból? Ne féltse a torkát, nincs benne se indiai citromfű,⁷ se gyömbér, se guineai bors. Csak válogatott szép fahéj, jó finomított cukor és jó fehérbor Devinière pincéből, a hollójárta diófaliget fölötti nagy berkenyésben.⁸

Akkoriban (mondá Rondibilis), amikor Jupiter összeállította olümpo-szi házának névsorát, és a kalendáriumban meghatározta minden isten és istennő ünnepének napját és évszakát, kijelölte a jóslatok és utazások időpontját, megszabta az áldozati szertartásokat...

17

– Nem úgy tett (kérdé Panurge), mint Tinteville, Auxerre püspöke? Ez a nemes egyházi kedvelte a jó bort, mint minden jóra való ember: ennek okáért gondosan és különös elővigyázatossággal ügyelt a szőlőre, Bacchus nagyapjára. Mármost úgy adódott, hogy több éven át siralmasak voltak a kilátások, a termést fagy, eső, zúzmara, ónos eső, hidegség, jégeső és egyéb bajok pusztították Szent György, Szent Márk, Szent Vitalis, Szent Eutrop, Szent Fülöp, a Szent Kereszt és a Mennyebemenetel napján⁹ és más napokon, azidőtájt, amikor a Nap a Bika jegyébe lép. És a fejébe vette, hogy a mondott szentek a termés szent megrontói, jéggel és faggal verői: ezért át akarta tenni ünnepüket télre, Karácsony és Vízkereszt közé, teljes tisztelettel és hódolattal megengedvén nekik, hogy ott fagyasszanak kedvükre: a fagy akkortájt semmi kárt nem okozna, azonban nyilvánvalóan jót tenne a termésnek; Szent Dominik, Szent Kristóf, a lefejezett Szent János, Szent Magdaléna, Szent Anna, Szent Lőrinc ünnepét akarta a helyükre tenni, azaz augusztus közepét helyezni át májusra, azt az időszakot, amikor fagy a legkevésbé sem fenyeget, és amikor nincs keresettebb mester-ség, mint a frissítők keverése, az író készítése, a lombsátrak állítása és a hűtött bor kínálgatása.

Új Forrás 2016/3 – François Rabalais: Harmadkönyv
(részlet)

– Jupiter (mondá Rondibilis) megfeledkezett Felszarvazásról, a szegény ördögről, aki éppen nem volt jelen: Párizsban volt, a bíróságon járt el egyik bérlője és vazallusa kibaszott perében. Nem tudom, hány nappal később ráeszmélt végre, hogy kijátszották, félbehagyta az eljárást, és inkább abban az ügyben járt el, hogy ki ne hagyják a névsorból, és személyesen megjelenvén a nagy Jupiter előtt, korábbi érdemeire hivatkozott, arra, hogy jól és hűen szolgálta hajdan, és sürgetően követelte, hogy őt se hagyják ünnep, áldozat és tisztelet nélkül. Jupiter szabadkozott, előadta, hogy mindezeket a javakat kiosztották már és hogy betelt a katalógus. Felszarvazás úr azonban addig ostromolta, míg föl nem vette a névsorba, a katalógusba, tiszteletet, áldozatot és ünnepet jelölvén ki neki a földön.

Az ünnepe (mivelhogy az egész katalógusban nem akadt már szabad és üres hely) egybeesett Feltékenység istennő napjával; hatalma a házas emberekre terjedt ki, különösen azokra, akiknek szép feleségük van; a férjek áldoznak neki gyanakvással, hitetlenséggel, zsémbességgel, leskelődéssel,

nyomozással és kémkedéssel a feleségük után, és amellet szigorú parancs kötelez minden házast embert, hogy tisztelje őt és hódoljon neki, és kétszeresen megüljé ünnepét és bemutassa neki a mondott áldozatokat, amelyeket

elmulasztván a következő büntetések és veszedelmek várnak rájuk: 18 akik nem részesülnek Felszarvazás úr kegyében, segítségében és segedelmében, akik nem tisztelik úgy, ahogy mondva volt, azokkal sohasem számol, sohasem tér be házukba, sohasem lesz dolga velük, bármennyire kérleljék is, hanem örök időkig hagyja őket egyedül, vetélytárs nélkül rothadni a feleségük mellett, és ragaszkodik hozzá, hogy mindörökre mellőzze őket mint eretnekeket és szentségtörőket, amiképpen a többi isten teszi azokkal, akik nem adják meg nekik a köteles tiszteletet: Bacchus a szőlősgazdákkal, Ceres a földművesekkel, Pomona a gyümölcsstermesztőkkel, Neptun a tengerészekkel, Vulcanus a kovácsokkal, és a többiek is mind hasonlóképpen. Ellenkezőleg pedig ezt a megmásíthatatlan ígéretet teszi: akik (mint mondani szokás) megülik ünnepét, minden más tevékenységgel felhagyva és személyes ügyeiket félretéve kémkednek feleségük után, bezárják és féltékenységükkel gyötrik az őt megillető áldozati szertartás szerint, azokkal szüntelenül kegyes lesz; szeretni és látogatni fogja őket, nappal és éjszaka ott lesz otthonukban, soha nem kell majd jelenlétét nélkülözniök. Elmondtam, amit akartam.

– Ha, ha, ha (nevetett Carpalim), íme a Hans Carvel gyűrűjénél is egy-egyűbb gyógyír! Vigyen el az ördög, ha el nem hiszem! Az asszonyok természete ilyen; ahogy a mennykő is csak a kemény, szilárd, ellenálló anyagokat zúzza össze és égeti meg, és nem áll meg a puha, üres és hajlékony dolgoknál: megégeti a kard acélját, anélkül hogy kárt tenne a bársonyhuzatában, elemésztí a testben a csontokat, anélkül hogy az azokat borító húst kikezdené – úgy az asszonyok sem összpontosítják figyelmüket és szellemük ellentmondásra való képességét egyébre, mint amit tiltottnak és nemkívánatosnak tudnak.

Úgy bizony (mondá Hippothadeosz), egyes doktoraink szerint a világ legelső asszonya, akit a héberek Évának neveznek, aligha engedett volna a kísértésnek, hogy a mindentudás gyümölcséből egyen, ha az nem lett volna tilos. Világosan láthatjuk, hogy így áll a dolog, ha tekintetbe vesszük, hogy a fortélyos Kísértő már első szavával emlékeztette erre a tilalomra, hogy jól értse: „Tilos megtenned, enned kell tehát belőle, vagy nem vagy asszony.”

Miként van az, hogy az asszonyok rendszerint tiltott dolgokra vágnak

34. fejezet

Akkoriban, amikor Orléans-ban korhelykedtem (mondá Carpalim), az asszonyok behálózására és bevonására a szerelmi játszadózásba nem volt annál hatásosabb szónoki színlelés vagy meggyőzőbb érvelés, mint ha azon frissiben,

világosan és kíméletlenül megmutattuk nekik, milyen féltékeny a férjük. Ezt nem én találtam ki: írva van, és törvényeink, példáink, érveink és mindennapi bizonyítékok igazolják. Mihelyt a bizonyosság befeszeli magát fejükbe, okvetlenül megcsalják a férjüket, bizisten még akkor is (mondom fogadkozás nélkül), ha azt kell tenniük, amit Szemiramisz, Pasziphaé, Akeszté, az egyiptomi Mandész sziget asszonyai, akiket Hérodotosz és Sztrabón örökített meg, és más ilyen szukáknak.¹⁰ 19

Valóban (mondá Ponokratész), hallottam, hogy amikor XXII. János pápa¹¹ egy napon ellátogatott Coingnaufond apátságába, az apátnő és a fogadalmas nővérek azt a kiváltságot kérték tőle, hogy egymásnak gyónhassanak, azt állítván, hogy a jámbor asszonyoknak vannak olyan kis titkos fogyatékságaik, amelyeket elviselhetetlen szégyen volna megvallaniuk férfi gyóntatóknak: szabadabban és bizalmasabban mondanák el ezeket egymásnak a gyónás pecsétje alatt.

Nincs ebben semmi (felelé a pápa), amit ne engedélyeznék szívesen, látok azonban egy bökkenőt: hogy a gyónási titkot be kell tartani. Nektek, asszonyoknak ez nehéz lesz.

– Betartjuk mi nagyon jól (mondták azok), még jobban is, mint a férfiak.

A Szentatya még ugyanaznap őrizetükre bízott egy dobozt, amelybe egy kis kenderikét tett, és szépen megkérte őket, hogy őrizzék biztos és titkos helyen, pápai szavát adván, hogy teljesíti kérésüket, ha megteszik; mindazonáltal szigorúan, egyházi átok és örökkéig tartó kiközösítés terhe alatt megtiltotta nekik, hogy bármiféle ürügygel felnyissák a dobozt. Alighogy meghallották ezt a tilalmat, máris perzselték őket belülről a vágy, hogy lássák, mi van benne, és alig várták, hogy a pápa kitegye a lábát. A Szentatya, miután megáldotta őket, visszavonult szállására. Három lépésnyire sem volt az apátságtól, amikor a derék nők eszüket vesztve szaladtak kinyitni a tiltott dobozt, hogy megnézzék, mi van benne. A pápa másnap meglátogatta őket, azzal a szándékkal (ők így hitték), hogy megadja nekik az engedélyt. Mielőtt azonban a tárgyra tért volna, megkérte őket, hogy hozzák oda a dobozt. Odaviték: csak hogy a madárka nem volt már benne. Ekkor megmondta nekik, hogy túlságosan nehezükre esne megtartani a gyónási titkot, ha még egy ilyen rövid időre sem tudták megőrizni a doboz titkát, holott ő erősen a lelkükre kötötte.

Nagyon szívesen látott vendég lesz, mester. Nagy élvezettel hallgattam, és dicsérem érte az Urat. Nem láttam kegyelmedet azóta, hogy régi barátainkkal, Antoine Saportával, Guy Bouguier-val, Balthazar Noyer-val, Tolet-val, Jean Quentinnel, François Robinet-vel, Jean Perdrier-vel és François Rabelais-val előadtak egy moralitást az emberről, aki néma feleséget vett.¹²

Én ott voltam (mondá Episztémon). A derék férj szeretne volna, ha az asszony beszélni tud. Beszélt is egy orvos és egy sebész mesterségének köszönhetően, akik elmetszették a nyelve alatti encyglottát.¹³ Beszédkészségét visszanyerve annyit de annyit beszélt, hogy a férje orvoshoz fordult va-
20 lamely szerért, ami elhallgattatná. Az orvos azt felelte, hogy mester-
sége jócskán szolgál olyan szerekkel, amelyektől megszólalnak az asszonyok, de nincs olyan, amelyik elhallgattatná őket: az egyetlen gyógyír az asszony végeérhetetlen fecsegésére a férj süketsége. A fickót valami bú-
bájjal süketévé tették. Az asszony, látván, hogy süket lett, és hogy ő hiába beszél hozzá, nem hallja, megdühödött. Majd amikor az orvos a fizetését kérte, a férj azt felelte, hogy tényleg megsüketült, és nem hallja, mit kér. Az orvos erre valami port szórt a hátára, amitől megbolondult. Azután a bolond férj és a megdühödött asszony összefogott, és félholtra verték az orvost meg a se-
bést. Soha még annyit nem nevettem, mint ezen a Pathelinhez illő tréfán.

Vissza a juhainkhoz (mondá Panurge). A kegyelmed szavai halandzsá-
ról franciára fordítva azt jelentik, hogy habozás nélkül házasodnom kell, és nem félni attól, hogy felszarvaznak. Ezt aztán jól megmondta! Attól tartok, mester, hogy a lakodalmam napján a betegek távol fogják tartani kegyelmedet, s nem tud majd megjelenni. Engedelmével:

*Stercus et urina medici sunt prandia prima.
Ex alliis paleas, ex istis collige grana.*¹⁴

Rosszul választott (mondá Rondibilis); mert a következő sor így hangzik:

*Nobis sunt signa, vobis sunt prandia digna.*¹⁵

Ha a feleségem rosszul viselkedik, én szeretném látni a vizeletét, megtapintani a pulzusát és megvizsgálni alhasa és köldöktája állapotát, ahogy Hippo-
2. Apho. 35. javasolja, mielőtt bármi mást cselekednék.

Nem, nem (mondá Panurge), nem ezt kell tenni. A magunkfajta jogászoknak a *De ventre inspicendo* cikkely szerint kell eljárniuk.¹⁶ Én egy rebarbáros klistélyt készítek neki. Ne hanyagolja el sürgősebb teendőit. Majd küldetek kegyelmednek töpörtyűt, és mindig a barátunk marad.

Azzal odament hozzá, és a markába nyomott négy rózsás aranyat.¹⁷ Rondibilis szépen elvette, aztán felkiáltott, mintha megbántották volna:

Ej, ej, ej! Nem kellett volna! Hálás köszönet mindazonáltal. Hitvány emberektől nem fogadok el semmit. Soha semmit nem utasítok vissza derék emberektől. Mindig rendelkezésére állok.

Fizetség fejében, mondá Panurge.

Magától értődik, felelé Rondibilis.

(Fordította: Csordás Gábor)

- ¹ Lukiánosz, *Aphrodité és Amor*.
- ² Radeconde királynő meglátogatott egy remetét, aki a Chinon fölött emelkedő domb barlangjában lakott; egy kápolna őrzi ennek emlékét.
- ³ A hisztériás rohamot tekintette a méh fuldoklásának a kor orvostudománya. – *A ford.*
- ⁴ összehúzó
- ⁵ nyílását
- ⁶ emésztést
- ⁷ *Cymbopogon schoenanthus*. – *A ford.*
- ⁸ Rabelais szüleinek bora. – *A ford.*
- ⁹ Ápr. 23., ápr. 25., ápr. 28., ápr. 30., máj. 3., máj. 3. és Húsvét után a 40. nap.
- ¹⁰ Szemiramisz asszír királynő Plinius szerint egy lóval szeretkezett; Pasziphaé egy bikába szeretett bele; Akeszté egy folyó szeretője volt, és az medve alakjában tette magáévá; az egyiptomi nők Mendész szigetén Pán tiszteletére kecskebakokkal pározottak.
- ¹¹ Francia pápa, aki 1335-ben halt meg.
- ¹² Montpellier-ben, ahol Rabelais elvégezte az orvosi egyetemet, a diákok bohózatokat és moralitásokat adtak elő.
- ¹³ A nyelvfék rendellenessége, amely akadályozza a nyelv mozgását.
- ¹⁴ „Szar és húgy az orvos legfőbb tápláléka. / Ami másnak s szalma, az nekik a mag.”
- ¹⁵ „Számunkra jelek, nektek pompás falatok.”
- ¹⁶ Az özvegyasszonyok terhességének megállapításáról van szó.
- ¹⁷ Angol aranypénz.

